

تأثیر هدفمند شدن یارانه‌ها بر الگوی مصرف نان خانوارهای شهری (مطالعه موردی شهر شیراز)

احمدعلی رضائی و غلامحسین کیانی^۱

چکیده

مرحله اول قانون هدفمند کردن یارانه نان از بهمن ماه ۱۳۸۹ در ایران به اجرا درآمده است. هدف از این پژوهش بررسی برخی از پیامدهای آن، از جمله تأثیر آن بر میزان مصرف نان، الگوی مصرف نان (ترکیب نان مصرفی)، میزان ضایعات نان مصرفی و معیار مصرف نان، الگوی مصرف نان، میزان ضایعات نان مصرفی و معیار آن‌ها در انتخاب نانوايي، قبل و بعد از اجرای قانون هدفمند سازی یارانه‌ها تغییر کرده با یکدیگر مقایسه شد. برای آزمون کردن این فرض، از آزمون مقایسه نسبت استفاده شد. آمار و اطلاعات مورد نیاز از طریق تکمیل پرسشنامه از ۲۰۰ سرپرست خانوار در شهر شیراز در خرداد ماه سال ۱۳۹۰ جمع‌آوری گردید.

نتایج این تحقیق نشان داد که بعد از اجرای قانون هدفمند سازی یارانه‌ها، الگوی مصرف نان خانوارها از سمت نان‌های بدون سبوس به سمت نان‌های سبوس‌دار تغییر کرده است. همچنین فرضیه بهبود کیفیت نان از دیدگاه مصرف‌کنندگان پذیرفته نشد. همانطور که انتظار می‌رود با هدفمندسازی یارانه‌ها، مقدار مصرف و همچنین ضایعات نان کاهش یافته است. علاوه بر این قبل از اجرای هدفمند سازی یارانه‌ها، اولویت خانوارها در انتخاب نانوايي به ترتیب، فاصله منزل تا نانوايي، کیفیت نان و قیمت نان بوده که بعد از اجرای این قانون، اولویت خانوارها به قیمت نان، کیفیت و فاصله منزل تا نانوايي تغییر کرده است.

طبقه بندی JEL: Q22, D12

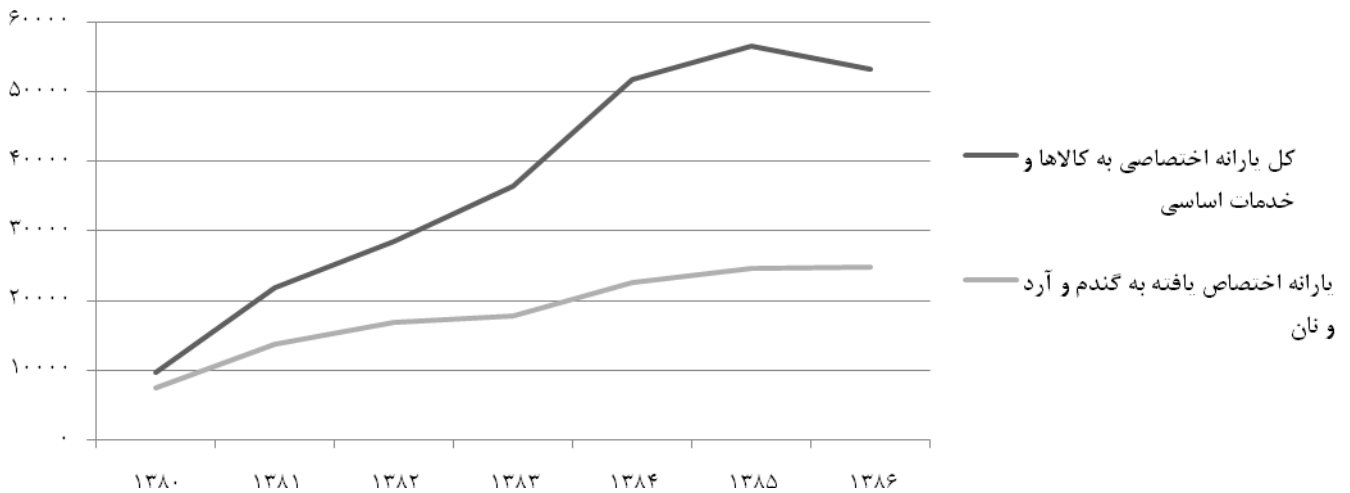
کلیدواژه: هدفمند سازی یارانه‌ها، الگوی مصرف، امنیت غذایی، نان، شیراز.

۱. مقدمه

پرداخت یارانه‌ها یکی از سیاست‌های حمایتی دولت از بخش‌های اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. از مهم‌ترین اهداف اجتماعی برقراری یارانه، حمایت از اقشار کم‌درآمد و تأمین امنیت غذایی آن‌ها، کاهش فاصله طبقاتی و افزایش رفاه عمومی است. طی سال‌های ۸۶-۱۳۸۰، یکی از اقلام عمده یارانه آشکار دولت جهت تهیه، تدارک و توزیع گندم و نان اختصاص یافته است، در نتیجه نان به قیمت حمایت شده در دسترس مردم ایران قرار گرفته است. این موضوع اگرچه موجب حمایت از اقشار کم‌درآمد جامعه گردیده اما عوارضی نظیر قاچاق گندم به خارج از کشور، افزایش ضایعات تولید و مصرف گندم و نان، همچنین جایگزینی مصرف گندم به جای علوفه در تغذیه دام و طیور را داشته است (چابکرو، ۱۳۸۶). نمودار ۱ میزان پرداخت یارانه به بخش گندم و آرد و نان را در مقایسه با کل یارانه کالاها و خدمات اساسی در فاصله سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ نشان می‌دهد.

^۱ - به ترتیب دانشجوی کارشناسی ارشد و استادیار گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان

نگاره (۱). میزان پرداخت یارانه به بخش گندم و آرد و نان در مقایسه با کل یارانه کالاها و خدمات اساسی (ارقام به میلیارد ریال)

مأخذ: سازمان غله کشور

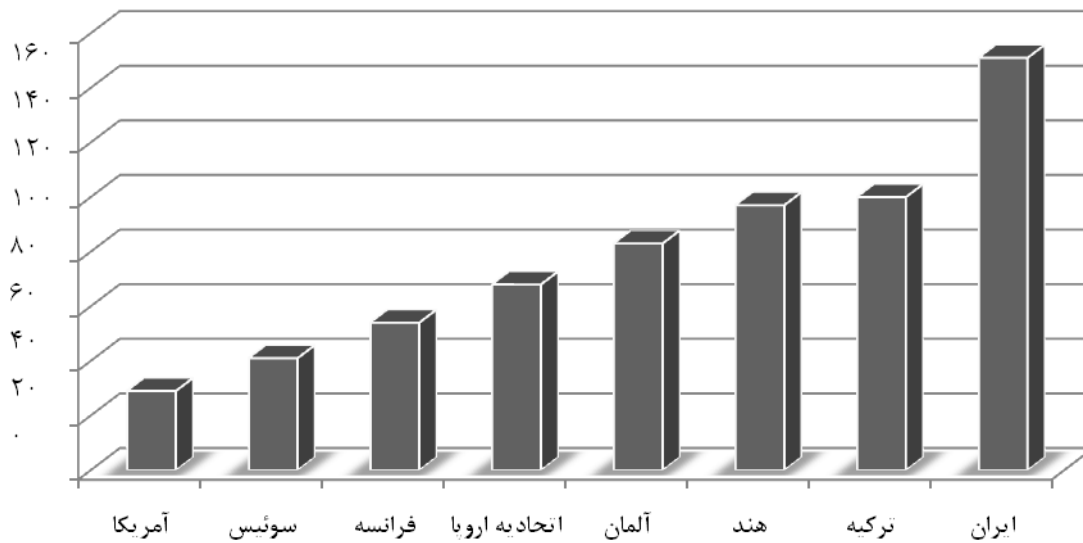
با توجه به ویژگی های منطقه ای، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کشور ایران، نان یکی از ارزان ترین و مهم ترین مواد غذایی مورد استفاده می باشد (عزیزی، ۱۳۸۸). بخش اعظم تأمین امنیت غذایی در دهک های کم درآمد و تأمین پروتئین آن ها از طریق نان انجام می شود. افزایش قیمت سایر حامل های پروتئین نظیر گوشت قرمز، گوشت سفید و حبوبات، گرایش به مصرف نان در اقشار کم درآمد

و دارندگان درآمد ثابت را که بخش اعظم جمعیت آماری کشور را تشکیل می دهند؛ به صورت روزافزون افزایش داده است. مجموعه سیاست های قیمت گذاری و حمایتی سبب شده مردم نان را که به طور نسبی قیمت ارزانتری نسبت به سایر کالاها دارد جایگزین نمایند. عبارت دیگر می توان گفت که نان در سبد بودجه خانوار بعنوان یک کالای ضروری شناخته شده است و مطالعات متعدد این امر را تأکید می کند^۱ (خسروی نژاد، ۱۳۸۰).

براساس بررسی الگوی مطلوب سبد خانوار در کشور، مقدار سرانه مصرف نان ۳۲۰ گرم در روز (۱۱۷ کیلوگرم در سال) است که این مقدار می تواند ۶۰ درصد ویتامین B₁، ۴۰ درصد کلسیم و ۸۰ درصد آهن مورد نیاز افراد را تأمین کند. ولی کیفیت نامطلوب نان، موجب عدم جذب این مواد در بدن می شود (اکبری، ۱۳۸۱). اما همان طور که در نمودار ۲ مشاهده می شود مصرف سرانه واقعی در ایران قبل از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها ۱۵۱/۵ کیلوگرم بوده که با الگوی مطلوب اختلاف فاحشی دارد.

^۱ در مطالعه مذکور، کشتش درآمدی نان ۰/۷۳ تخمین زده شده است.

نگاره (۲). میانگین مصرف سرانه نان در ایران و کشورهای منتخب (کیلوگرم)

مأخذ: وزارت بازرگانی، معاونت برنامه ریزی و بررسی های اقتصادی

نان هایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته، شامل لواش، تافتون، سنگک، بربری، متری و فانتزی می باشد. بر اساس یک تقسیم بندی نان ها به دو گروه تقسیم می شود، نان کامل و نان سفید. نان کامل یعنی نانی که از آرد گندم (بدون سبوس گیری) تهیه شده باشد که نسبت به نان سفید، به طور میانگین دو برابر ویتامین، مواد معدنی و مواد فیبری دارد. از نظر میزان مواد مغذی و برخورداری از ویتامین ها (خصوصاً ویتامین های گروه B و اسید فولیک)، املاح معدنی و پروتئین های ضروری بدن، می توان انواع نان ذکر شده را بدین صورت رتبه بندی کرد: سنگک، بربری، تافتون، لواش، متری و فانتزی (دنیای تغذیه، شماره ۹۵). علاوه بر مقدار نان مصرفی، الگوی نان یا ترکیب نان مصرفی نیز در سلامت افراد تأثیر بسزایی دارد. هرچه الگوی نان مصرفی خانوارها از نان های سبوس دار به سمت نان های سفید حرکت کند؛ باعث آسیب رسیدن به امنیت غذایی آن ها خواهد شد. بنابراین بررسی تأثیر اجرای قانون هدفمند سازی یارانه ها بر الگوی مصرف نان خانوارها از این لحاظ حائز اهمیت می باشد. کیفیت نان ها نیز یک شرط اساسی در تأمین و جذب املاح و پروتئین های ضروری بدن می باشد. یکی دیگر از پیامد های احتمالی اجرای این قانون تأثیر بر معیار مصرف کنندگان در انتخاب نانوائی می باشد که اطلاع از آن می تواند منجر به ارائه راهکار برای افزایش رفاه مصرف کنندگان گردد.

با توجه به اینکه مدت زمان زیادی از اجرای قانون هدفمند سازی یارانه ها در کشور نمی گذرد تاکنون مطالعه ای در رابطه با تأثیر اجرای قانون هدفمند سازی یارانه ها بر تغییر در الگوی مصرف نان خانوارها، مقدار مصرف نان، میزان ضایعات نان مصرفی و معیار مصرف کنندگان در انتخاب نانوائی در شهر شیراز انجام نشده است، اما مطالعات متعددی در داخل کشور در رابطه با جایگاه نان به عنوان یک ماده غذایی مهم در سبد مصرفی خانوارها و مسائل و مشکلات مرتبط با آزاد سازی قیمت آن انجام گرفته است. رجب زاده (۱۳۶۹) نشان داده است که باید از طریق ماشینی کردن تولید نان و تغییر الگوی تولید و مصرف آن به افزایش تولید، بهبود کیفیت، کاهش ضایعات و حل سایر مشکلات موجود در این زمینه رسید. در پژوهشی دیگر نتیجه گیری شده است که حذف یارانه نان به افزایش افراد فقیر جامعه شهری از ۴۵ درصد به ۶۲ درصد و عوارضی چون کاهش کالری مصرفی و سوء تغذیه برای خانوارهای کم درآمد منجر می شود (دینی ترکمانی، ۱۳۷۵). محمودی در سال ۱۳۸۲ به بررسی وضعیت امنیت غذایی در قشرهای

کم درآمد، بعد از حذف یارانه نان پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که افزایش ۵۰ درصدی در قیمت نان، باعث کاهش رفاه مصرف‌کنندگان به اندازه ۰/۵۸ درصد می‌شود. نجفی (۱۳۸۳) معتقد است که سوبسید نان به دلیل افزایش مداوم هزینه تمام شده آرد و ثابت ماندن نرخ فروش آن به نانوایان، آثار نامطلوبی مانند افزایش هزینه‌های دولت، اختلاف میان هزینه نان شهری و روستایی و افزایش ضایعات را ایجاد کرده است. در این مقاله راه‌های اصلاح نظام سوبسید نان در دو سناریو یکی با حذف تدریجی سوبسید و دیگری با پرداخت مستقیم نقدی پیشنهاد گردیده است. در پژوهش دیگری نشان داده شده که عمده‌ترین گروه غذایی در تأمین انرژی و پروتئین دریافتی روزانه نان می‌باشد که ۴۰ درصد انرژی دریافتی روزانه را تأمین می‌کند، در خانواده‌های کم درآمد و پر جمعیت که قدرت خرید کم است و در نتیجه تنوع و مقدار مواد غذایی مصرفی کافی نیست؛ نان قوت اصلی می‌باشد (عزیزی ۱۳۸۸). حسینی (۱۳۸۹) نشان داد که مصرف سرانه و سهم هزینه نان در هزینه‌های خوراکی خانوار پس از اتخاذ ترکیب بهینه ابزارهای سیاستی، تغییر چشمگیری می‌کند و اثر اتخاذ ترکیب بهینه ابزارهای سیاستی بر سهم هزینه نان در هزینه‌های مصرفی خانوار روستایی بیش از خانوار شهری و در دهک‌های پایین درآمدی بیش از دهک‌های بالای درآمدی است.

با توجه به اهمیت نان به عنوان یک ماده غذایی مهم در سبد مصرفی خانوارهای ایرانی و تأثیری که اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها بر آن داشته، در این تحقیق بدنبال پاسخگویی به این سؤالات هستیم که آیا هدفمندسازی یارانه‌ها بر مقدار مصرف و ضایعات نان تأثیری داشته است؟ هدفمندسازی یارانه‌ها چه تأثیری بر الگوی مصرفی داشته است؟ آیا کیفیت نان‌ها پس از هدفمندسازی یارانه‌ها ارتقاء یافته است؟ معیار مصرف‌کنندگان در انتخاب نانوایی در قبل و بعد از هدفمندسازی یارانه‌ها نان چه تغییری کرده است؟

در قسمت بعد فرضیات تحقیق آورده شده و سپس شیوه آزمون فرضیات مطرح می‌شود. در ادامه به بیان نتایج تجربی تحقیق پرداخته و آزمون فرضیات ارائه می‌شود. در پایان نیز نتایج پژوهش ارائه می‌گردد.

۲. روش تحقیق

برای پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق، فرضیه‌های تحقیق بصورت ذیل بیان شده و مورد آزمون قرار می‌گیرند.

فرضیه ۱: مقدار مصرف نان در شهر شیراز پس از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها کاهش یافته است.

#

$$\begin{cases} H_0: & P_1 < P_2 \\ H_1: & P_1 \geq P_2 \end{cases}$$

که در آن P_2 نسبت افرادی است که مصرف نان آن‌ها کاهش و P_1 نسبت افرادی است که مصرف نان آن‌ها ثابت مانده یا افزایش یافته است.

فرضیه ۲: الگوی مصرف نان در شهر شیراز پس از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها تغییر نکرده است. برای آزمون این فرضیه شش فرضیه طراحی و در هر یک فرض که نسبت افرادی که الگوی مصرفشان از هر یک از انواع نان (سنگک، بربری، تافتون، لواش، متری و فانتزی) قبل و بعد از هدفمندسازی یارانه‌ها تغییر نکرده، آزمون می‌شود.

$$\begin{cases} H_0: P_1 = P_2 \\ H_1: P_1 \neq P_2 \end{cases}$$

که در آن P_1 و P_2 به ترتیب نسبت افرادی است که قبل و بعد از هدفمند سازی یارانه ها یک نوع نان مصرف کرده اند. فرضیه ۳: به اعتقاد مصرف کنندگان، کیفیت نان در شهر شیراز پس از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه ها بهبود یافته است.

$$\begin{cases} H_0: P_2 > P_1 \\ H_1: P_2 \leq P_1 \end{cases}$$

که در آن P_2 نسبت افرادی است که معتقدند کیفیت نان بهبود یافته و P_1 نسبت افرادی است که معتقدند کیفیت نان ثابت یا کاهش یافته است.

فرضیه ۴: به اعتقاد مصرف کنندگان، میزان ضایعات نان در شهر شیراز پس از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه ها کاهش یافته است.

$$\begin{cases} H_0: P_2 < P_1 \\ H_1: P_2 \geq P_1 \end{cases}$$

که در آن P_2 نسبت افرادی است که معتقدند میزان ضایعات نان کاهش یافته و P_1 نسبت افرادی است که معتقدند میزان ضایعات نان ثابت مانده یا افزایش یافته است.

فرضیه ۵: معیار مصرف کنندگان در انتخاب نانواپی پس از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه ها تغییر نیافته است.

#

$$\begin{cases} H_0: P_1 = P_2 \\ H_1: P_1 \neq P_2 \end{cases}$$

که در آن P_2 نسبت افرادی است که معیار آن ها در انتخاب نانواپی تغییر کرده و P_1 نسبت افرادی است که معیار آن ها در انتخاب نانواپی تغییر نکرده است.

برای آزمون فرضیه های تحقیق از آزمون مقایسه نسبت دو جامعه استفاده می شود که اگر دو نمونه گرفته شده متعلق به یک جامعه باشند، در این صورت $x_1 + x_2$ ، تعداد افراد دارای ویژگی مورد نظر هر فرضیه، در مجموع دو نمونه $n_1 + n_2$ خواهند بود تا \bar{P} (برآوردی از نسبت مشترک در دو جامعه) به صورت زیر حاصل شود:

$$\bar{P} = \frac{x_1 + x_2}{n_1 + n_2}$$

x_1 : تعداد افرادی که در نمونه اول دارای ویژگی مورد نظر باشند.

x_2 : تعداد افرادی که در نمونه دوم دارای ویژگی مورد نظر باشند.

آماره این آزمون عبارتست از:

$$Z = \frac{\bar{P}_1 - \bar{P}_2}{\sqrt{\bar{P}\bar{q} \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

$$\bar{P}_1 = \frac{x_1}{n_1}, \quad \bar{P}_2 = \frac{x_2}{n_2}, \quad q = 1 - p$$

در مرحله بعد مقدار آماره آزمون محاسبه شده را با مقادیر بحرانی در سطوح معنی داری یک، پنج و ده درصد مقایسه می‌شود، اگر مقدار آماره آزمون در ناحیه اطمینان (پذیرش H_0) قرار گیرد، آن گاه در سطح اطمینان $(1 - \alpha)$ فرض H_0 پذیرفته می‌شود. اما اگر آماره آزمون در ناحیه بحرانی (معنی دار) قرار گیرد، آن گاه فرض H_0 رد شده و فرض H_1 در سطح خطای α پذیرفته می‌شود. آزمون‌های فروض تحقیق بصورت برابری یا نابرابری می‌باشند که این امر در روند آزمون مقایسه نسبت‌ها تأثیری نداشته و فقط تفاوت آن‌ها در مقادیر بحرانی آماره می‌باشد. به عبارت دیگر در فروض دوم و پنجم از آماره بحرانی آزمون دو طرفه و در بقیه فروض از آماره بحرانی آزمون یک طرفه استفاده می‌شود.

آمار و اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق پرسشنامه و به صورت تصادفی از ۲۰۰ سرپرست خانوار در شهر شیراز در خرداد ماه سال ۱۳۹۰، تکمیل گردید.

۳. نتایج و بحث

در این قسمت ابتدا به بیان نتایج تجربی تحقیق پرداخته و سپس نتایج آزمون فرضیه‌ها ارائه می‌شود. جدول (۱) بیانگر تغییرات در مقدار مصرف، کیفیت و ضایعات نان مصرفی خانوارها بعد از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها می‌باشد. همانطور که در این جدول مشاهده می‌کنید ۵۶ درصد مصرف‌کنندگان ابراز کرده‌اند که مصرف نان آن‌ها کاهش یافته، ۷۹ درصد نیز اعتقاد دارند که کیفیت نان‌های افزایش نیافته و ۵۲ درصد نیز معتقدند که ضایعات نان مصرفی‌شان بعد از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها کاهش پیدا کرده است. تغییرات صورت گرفته در الگوی مصرف و قیمت انواع نان را نیز می‌توان در جدول ۲ مشاهده کرد. همچنین اولویت مصرف‌کنندگان در انتخاب نانوائی قبل از هدفمندسازی بصورت فاصله منزل تا نانوائی، کیفیت و قیمت نان بوده که بعد از اجرای هدفمندسازی بصورت قیمت، کیفیت و فاصله منزل تا نانوائی تغییر پیدا کرده است (جدول ۳).

جدول (۱). نگرش مصرف‌کنندگان شهر شیراز نسبت به کیفیت، مقدار مصرف و ضایعات نان در قبل و بعد از هدفمندسازی یارانه‌ها (درصد)

	افزایش	ثابت	کاهش
مقدار مصرف	۹	۳۵	۵۶
کیفیت	۲۱	۵۱	۲۸
ضایعات نان	۱۱	۳۷	۵۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۲). الگوی مصرف و قیمت انواع نان در قبل و بعد از هدفمندسازی یارانه‌ها در شهر شیراز

	افراد مصرف‌کننده (درصد)		قیمت (ریال)	
	قبل از هدفمندسازی	بعد از هدفمندسازی	قبل از هدفمندسازی	بعد از هدفمندسازی
سنگک	۱۸	۲۰	۱۵۰۰	۴۰۰۰
بربری	۸	۱۱	۱۲۵۰	۳۰۰۰
تافتون	۲۵	۱۹	۲۵۰	۱۲۵۰
لواش	۳۴	۲۷	۱۲۵۰	۲۵۰۰
متری	۱۱	۱۴	۱۵۰	۳۵۰

جدول (۳). اولویت مصرف کنندگان شهر شیراز در انتخاب نانوايي در قبل و بعد از هدفمندسازي يارانه نان (درصد)

	بعد از هدفمند سازی			قبل از هدفمند سازی		
	فاصله منزل تا نانوايي	قيمت	کيفيت	فاصله منزل تا نانوايي	قيمت	کيفيت
اول	-	۳۸	-	-	۲۳	-
دوم	-	-	۳۶	-	-	۳۴
سوم	۲۶	-	-	۴۳	-	-

مأخذ: یافته های تحقیق

علاوه بر این نتایج پژوهش نشان می دهد که ۳۴ درصد مصرف کنندگان افزایش قیمت نان ها را منصفانه دانسته و ۶۶ درصد نیز این افزایش قیمت ها را منصفانه و متناسب با بهبود کیفیت و وزن نان نمی دانستند. علاوه بر این تنها ۴۲ درصد مصرف کنندگان از پرداخت نقدی یارانه نان راضی هستند. نتایج آزمون فرضیه های تحقیق در جدول (۴) نشان داده شده است. همانطور که در جدول زیر مشاهده می کنید فرضیه ۱ تحقیق پذیرفته شده که نشان می دهد مقدار مصرف نان ها بعد از اجرای هدفمند سازی یارانه ها کاهش یافته است. آزمون فرضیه ۲ نشان می دهد که نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان سنگک، لواش و متری استفاده کرده اند، تغییر معنی داری نکرده است اما نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان بربری، تافتون و فانتزی استفاده کرده اند، تغییر کرده است که مصرف نان های بربری و فانتزی افزایش و مصرف نان تافتون کاهش یافته است (مطابق جدول ۲). همچنین الگوی مصرف نان سنگک، لواش و متری نیز تغییر معنا داری نکرده است. فرضیه ۳ تحقیق شامل بهبود کیفیت نان ها بعد از هدفمندسازی یارانه ها می باشد که این فرضیه در سطح احتمال ۹۹ درصد رد شده و نشان می دهد که کیفیت نان های تولیدی بهبود نیافته است. فرضیه ۴ تحقیق نیز پذیرفته شده که نشان می دهد میزان ضایعات نان ها بعد از هدفمند سازی یارانه ها کاهش یافته است و در نهایت نتایج نشان می دهد که معیار مصرف کنندگان در انتخاب نانوايي بعد از اجرای هدفمند سازی یارانه ها تغییر کرده و فرضیه ۵ تحقیق رد می شود.

جدول (۴). نتایج آزمون مقایسه نسبت‌ها مربوط به فرضیه‌های تحقیق

سطح معنی داری (درصد)	نتیجه آزمون	آماره Z محاسباتی	فرضیه
۹۰	پذیرش	۱/۲۰	فرضیه ۱: مقدار مصرف انواع نان کاهش یافته است. فرضیه ۲: الگوی مصرف نان در شهر شیراز پس از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها تغییر نکرده است.
۹۰	پذیرش	۱/۵۵	۱-۲- نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان سنگک استفاده کرده‌اند، برابر است.
۹۰	رد	۱/۷۲	۲-۲- نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان بربری استفاده کرده‌اند، برابر است.
۹۵	پذیرش	۲/۰۳	۳-۲- نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان تافتون استفاده کرده‌اند، برابر است.
۹۰	رد	۱/۸۳	۴-۲- نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان لواش استفاده کرده‌اند، برابر است.
۹۵	پذیرش	۱/۷۰	۵-۲- نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان متری استفاده کرده‌اند، برابر است.
۹۵	رد	۲	۶-۲- نسبت افرادی که قبل و بعد از هدفمندسازی از نان فانتزی استفاده کرده‌اند، برابر است.
۹۹	رد	۵	۳- کیفیت انواع نان بعد از هدفمندسازی بهبود یافته است.
۹۵	پذیرش	۱/۶۷	۴- میزان ضایعات نان بعد از هدفمندسازی کاهش یافته است.
۹۹	رد	۳/۲۰	۵- معیار مصرف کنندگان بعد از هدفمندسازی در انتخاب ناوایی تغییر نیافته است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق

آماره جدول دوطرفه: ۱ درصد = ۲/۵۸ ، ۵ درصد = ۱/۹۶ ، ۱۰ درصد = ۱/۶۵.
آماره جدول یکطرفه: ۱ درصد = ۲/۳۳ ، ۵ درصد = ۱/۶۵ ، ۱۰ درصد = ۱/۲۹.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

هدف از این پژوهش بررسی اولیه الگوی مصرف نان خانوارهای شهری، بعد از هدفمندسازی یارانه‌ها و واقعی شدن قیمت نان بوده است. هرچند هنوز مدت زمان زیادی از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها سپری نشده و ممکن است تمام اثرات این سیاست بروز پیدا نکرده باشد؛ ولی بررسی آثار اولیه اجرای آن نیز می‌تواند در ارزیابی آن و برنامه‌ریزی‌های آتی سودمند باشد. یکی از انتظارات اولیه از اجرای این قانون کاهش مصرف و همچنین ضایعات نان بوده که نتایج این پژوهش مؤید وقوع آن می‌باشد. یکی دیگر از پیامدهای مثبت اجرای این قانون اصلاح الگوی مصرف نان از سمت نان‌های بدون سبوس به سمت نان‌های سبوس‌دار می‌باشد که همانطور که قبلاً اشاره شد باعث ارتقاء سلامت مصرف‌کنندگان می‌شود. نکته قابل تأمل عدم ارتقاء کیفیت نان از دیدگاه مصرف‌کنندگان می‌باشد. هر چند ممکن است بهبود کیفیت نان فرآیند زمان‌بری باشد، لیکن شایسته است جهت افزایش رضایت مندی مصرف‌کنندگان، ارتقاء کیفیت نان با جدیت بیشتری پیگیری شود.

یکی دیگر از پیامدهای هدفمندسازی یارانه نان تغییر اولویت انتخاب نانوائی توسط مصرف کنندگان از فاصله منزل تا نانوائی، کیفیت نان و قیمت نان به قیمت نان، کیفیت نان، فاصله منزل تا نانوائی می باشد. بر این اساس نظارت و کنترل بر قیمت گذاری نان در مناطق مختلف شهر، بهبود کیفیت نان و توزیع مکانی مناسب تر نانوائی ها (خصوصاً نانوائی های که نان های سبوس دار طبخ میکنند) در کاهش عدم رضایت مندی ناشی از افزایش قیمت ها مؤثر خواهد بود.

منابع

- چابکروغ. و دعایی ع (۱۳۸۶) بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت نان (مطالعه موردی شیراز)، سازمان بازرگانی استان فارس.
- حسینی س. ص. و "همکاران" (۱۳۸۹) بررسی آثار ترکیب بهینه ابزارهای سیاستی بر مصرف کنندگان نان در گروه های مختلف درآمدی، *اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)*، ۲۴، (۴).
- خسروی نژاد ع. ا (۱۳۸۰) برآورد تابع تقاضای نان برای خانوارهای شهری ایران با کاربردی از مدل های با اطلاعات ادغام شده. *فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی*، ۲۰.
- دینی ترکمانی ع. و پهلوانی م (۱۳۷۵) تأثیر حذف یارانه نان بر میزان عرضه گندم. *فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی*، ۱.
- رجب زاده ن (۱۳۶۹) نگرشی بر مسائل و مشکلات گندم، آرد و نان، هسته خود کفایی - تحقیقاتی صنایع همگن آرد و نان. رحیمی ع (۱۳۸۵) بررسی اقتصادی یارانه ها. *مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی*، ۳.
- طورانی م (۱۳۸۸) آمار و احتمال، انتشارات زیتون سبز، تهران.
- عزیزی ا (۱۳۸۶) بررسی آثار هدفمند کردن یارانه ها در بخش آرد و نان. سازمان بازرگانی استان اردبیل.
- عزیزی ا (۱۳۸۸) بررسی راهکارهای ارتقاء کیفیت نان در استان اردبیل. سازمان بازرگانی استان اردبیل.
- ماهنامه دنیای تغذیه (۱۳۸۹) شماره ۹۵.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۸) سالنامه آماری ایران.
- محمودی ا. و نجفی ب (۱۳۸۲) بررسی هدفمند سازی یارانه نان بر گروه های درآمدی جامعه از دیدگاه اقتصادی. *مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، مدیریت امور پردازش و تنظیم یافته های تحقیقاتی*.
- نجفی ب (۱۳۷۶) راه های اصلاح نظام کنونی سوبسید نان، *فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۸.
- نجفی ب. و شوشتریان آ (۱۳۸۳) هدفمند سازی یارانه ها و حذف ناامنی غذایی (مطالعه موردی ارسنجان). *فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی*، ۳۱.
- وزارت بازرگانی، سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولیدکنندگان (۱۳۸۰) سازمان تعدیل و تنظیم یارانه ها (آرد و نان).
- وزارت بازرگانی، معاونت برنامه ریزی و بررسی های اقتصادی، دفتر مطالعات اقتصادی (۱۳۸۱) اثرات ناشی از حذف یارانه نان.
- Ahmadvand, M. R. and Eslami, S (2005) A survey on Iran subsidies trend. *Commercial Surveys*. 2: 4-15.

The impact of oriented subsidies on bread consumption patterns of urban households (Case Study: The city of Shiraz)

Ahmadali Rezai , Gholam Hossain Kiani ¹

Abstract

The first phase of bread subsidies orientation has been implemented since February 2011 in Iran. This study survey some its consequences including impacts on amount and pattern of bread consumption, amount of bread waste, in the early months of implementation in Shiraz city. Ten hypotheses have been constructed to test changes in amount and pattern of bread consumption, amount of bread waste resulted from this rule. A comparison ratio test has been used to test these hypotheses. Data has been collected from 200 households in June 2012 in Shiraz city.

The results showed that after subsidies orientation, consumption pattern of households has been changed from the bread without bran to bread with bran. Also bread quality was not improved in Shiraz city after implementing this rule. As expected, amount of bread consumption and waste was reduced. In addition, after orientation of subsidies, households have been changed these priority in selecting bakery from distance of home from the bakery, quality of bread and bread price to price of bread, quality and distance of home from the bakery, respectively.

JEL classification: D₁₂ Q₂₂

Keywords: *Oriented subsidies, Consumption patterns, Food Security, bread, Shiraz*

¹ - Student and Assistant Professor, Department of Economics, University of Isfahan.